

repugnat successioni temporis quod ponatur in ipso aliquod *nunc* principium, & non finis, propter hoc quod linea, in qua ponitur punctus aliquis, principium, & non finis, est stans, & non fluens: quia etiam in motu aliquo particulari, qui etiam non est stans, sed fluens, signari aliquid potest ut principium motus tantum, & non ut finis: aliter enim omnis motus esset perpetuus, quod est impossibile.

Quod autem prius ponitur non esse temporis quam ejus esse, si tempus inceperit, non cogit nos dicere, quod si ponitur tempus esse, ponatur non esse, ut sexta ratio concludebat. Nam prius, quod dicimus antequam tempus esset, non ponit aliquam temporis partem in re, sed solum in imaginatione: cum enim dicimus, Tempus habet esse post non esse, intelligimus quod non fuit aliqua pars temporis ante hoc *nunc* signatum; sicut cum dicimus, quod supra cælum nihil est, non intelligimus quod aliquis locus sit extra cælum, qui possit dici supra respectu cæli, sed quod non est locus eo superior. Utrobique autem imaginatio potest mensuram aliquam rei existenti apponere, ratione cujus sicut non est ponenda quantitas corporis infinita, ut dicitur in III. Physic. text. comm. lx. ita nec tempus in æternum.

Veritas autem propositionum quam oportet concedere etiam propositiones negantem (ex qua septima ratio procedebat) habet necessitatem ordinis, qui est prædicari ad subjectum: unde non cogit aliquam rem esse semper, nisi forte intellectum divinum, in quo est radix omnis veritatis, ut in primo (Lib. cap. xxxiv.) ostensum est. Patet igitur quod rationes ex creaturis inductæ non cogunt ad mundi æternitatem ponendam.

CAPUT XXXVII.

Solutiones rationum sumptarum ex parte factionis rerum.

Restat autem ostendere quod nec ex parte productionis rerum aliqua ratio sumpta cogere possit ad idem.

Communis enim Philosophorum positio, ponentium, ex nihilo nihil fieri (ex qua prima ratio procedebat) veritatem habet secundum illud fieri quod ipsi considerabant. Quia enim omnis nostra cognitio à sensu incipit, qui singularium est; à particularibus considerationibus ad universales consideratio humana profecit: unde principium rerum perquirentes, particulares factiones entium tantum consideraverunt, inquirentes qualiter vel hic ignis, vel hic lapis fiat: & ideo primi magis extrinsece quam oporteret fieri, rem considerantes, posuerunt rem fieri solum secundum quasdam accidentales dispositiones, ut rarum, densum, & hujusmodi; dicentes per consequens, fieri nihil esse, nisi alterari propter hoc quod ex ente in actu unumquodque fieri intelligebant. Posteriores vero magis intrinsece rerum factionem considerantes, ad fieri rerum secundum substantiam processerunt, ponentes, quod non oportet aliquid fieri ex ente in actu nisi per accidens, sed per se ex ente in potentia. Hoc autem fieri quod est entis ex qualicumque ente, est factio particularis entis; quod quidem fit, in quantum est ens hoc, ut homo, vel ignis; non autem in quantum est ens universaliter: ens enim prius erat, quod in hoc ens transmutatur. Profundius autem ad rerum originem ingredientibus consideraverunt ad ultimum totius entis creati ab una prima causa processionem, ut ex rationibus hoc ostendentibus supra (cap. xv. & xvi.) positus patet. In hac autem

processione totius entis à Deo non est possibile fieri aliquid ex aliquo alio præjacente: non enim esset totius entis creati factio. Et hanc quidem factionem non attigerunt primi Naturales, quorum erat communis sententia, ex nihilo nihil fieri: vel si qui eam attigerunt, non proprie nomen factionis ei competere consideraverunt, cum nomen factionis motum, vel mutationem importet. In hac autem totius entis origine ab uno primo ente intelligi non potest transmutatio unius entis in aliud, ut ostensum est (cap. xvii.) propter quod nec ad naturalem Philosophum pertinet hujusmodi rerum originem considerare; sed ad Philosophum primum, qui considerat ens commune, & ea quæ sunt separata à motu. Nos tamen sub quadam similitudine etiam ad illam originem nomen factionis transferimus, ut dicamus ea facta quorumcumque essentia, vel natura ab aliis originem habet.

Ex quo patet quod nec secunda ratio de necessitate concludit, quæ ex ratione motus sumebatur. Nam creatio mutatio dici non potest nisi secundum metaphoram, prout creatum consideratur habere esse post non esse: ratione cujus aliquid ex alio fieri dicitur, etiam eorum quæ invicem transmutationem non habent, ex hoc solo quod unum eorum est post alterum, sicut dies ex nocte. Nec ratio motus inducta ad hoc aliquid facere potest: nam quod nullo modo est, non se habet aliquo modo, ut possit concludi, quod quando incipit esse, alio modo se habeat nunc quam prius.

Ex hoc etiam patet quod non oportet aliquam potentiam passivam præcedere esse totius entis creati, ut tertia ratio concludebat. Hoc enim est necessarium in illis quæ per motum, essendi principium sumunt, eo quod motus est actus existentis in potentia. Possibile autem fuit, ens creatum esse antequam esset per potentiam agentis, per quam & esse incepit, vel propter habitudinem terminorum, in quibus nulla repugnantia invenitur: quod quidem possibile secundum nullam potentiam dicitur, ut patet per Philosophum in V. Metaphys. (text. cap. xvii.) hoc enim prædicatum quod est esse, non repugnat huic subjecto quod est mundus, vel homo, sicut commensurabile repugnat diametro: & sic sequitur quod non sit impossibile esse; & per consequens quod sit possibile esse antequam esset, etiam nulla potentia existente. In his autem quæ per motum fiunt, oportet prius fuisse possibile per aliquam passivam potentiam, in quibus Philosophus in VII. Metaphysic. (text. comm. xxii.) hac utitur ratione.

Patet igitur etiam ex hoc quod nec quarta ratio ad propositum concludit. Nam fieri non simul est causa esse rei in his quæ per motum fiunt, in quorum fieri successio invenitur; in his autem quæ non fiunt per motum, non prius est fieri quam esse. Sic igitur evidenter apparet quod nihil prohibet ponere, mundum non semper fuisse: quod fides catholica ponit Gen. 1. *In principio creavit Deus cælum, & terram.* Et Proverb. viii. 22. *de Deo dicitur: Antequam quidquam faceret à principio &c.*

CAPUT XXXVIII.

Rationes quibus conantur aliqui ostendere, mundum non esse æternum, & solutiones earum.

Sunt autem quedam rationes à quibusdam inductæ ad probandum, mundum non semper fuisse, sumptæ ex his.

1. Deum enim esse omnium rerum causam, de

mons-

monstratum est. Causam autem oportet duratione præcedere ea quæ per actionem causæ fiunt.

2. Item. Cum totum ens à Deo sit creatum, non potest dici factum esse ex aliquo ente; & sic relinquatur quod sit factum ex nihilo, & per consequens quod habeat esse post non esse.

3. Adhuc. Quia infinita non est transire: si autem mundus semper fuisset, essent jam infinita pertransita, quia quod præteritum est, pertransitum est: sunt autem infiniti dies, vel circulationes Solis præteritæ, si mundus semper fuit.

4. Præterea. Sequitur quod infinitum fiat additio; cum ad dies, vel circulationes præteritas quotidie de novo addatur.

5. Amplius. Sequitur quod in causis efficientibus sit procedere in infinitum, si generatio fuit semper; quod oportet dicere, mundo semper existente: nam filii causa est pater, & hujus alius, & sic in infinitum.

6. Rursus. Sequitur quod sint infinita, scilicet infinitorum hominum præteritorum animæ immortales.

Has autem rationes, quia usquequaque non de necessitate concludunt, licet probabilitatem habeant, sufficit tangere solum, ne videatur fides catholica in vanis rationibus constituta, & non potius in solidissima Dei doctrina: & ideo conveniens videtur ponere, qualiter obvietur eis per eos qui æternitatem mundi posuerunt.

Quod enim primo dicitur, agens de necessitate præcedere effectum qui per suam operationem fit, verum est in his quæ agunt aliquid per motum, quia effectus non est nisi in termino motus; agens autem necesse est esse etiam cum motus incipit: in his autem quæ in instanti agunt, hoc non est necesse; sicut simul dum Sol est in puncto orientis, illuminat nostrum hemisphærium.

Quod etiam secundo dicitur, non est efficax: ei enim quod est ex aliquo aliquid fieri, contradictorium oportet dare: si hoc non detur, est non ex aliquo fieri; non autem quod est ex nihilo, nisi sub sensu primi: ex quo concludi non potest quod fiat post non esse.

Quod etiam tertio ponitur, non est cogens: nam infinitum etsi non sit simul in actu, potest tamen esse in successione, quia sic quodlibet infinitum acceptum, finitum est. Quælibet igitur circulatio præcedentium transiri potuit, quia finita fuit: in omnibus autem simul, si mundus semper fuisset, non esset accipere primam, & ita nec transitum, qui semper exigit duo extrema.

Quod etiam quarto proponitur, debile est: nam nihil prohibet infinito ex ea parte additionem fieri quæ est finitum. Ex hoc autem quod ponitur tempus æternum, sequitur quod sit infinitum ex parte ante, sed finitum ex parte post, nam præsens est terminus præteriti.

Quod etiam quinto obicitur, non cogit: quia causas agentes in infinitum procedere est impossibile, secundum Philosophos II. Metaph. text. comm. v. in causis simul agentibus, quia oportet effectum dependere ex actionibus infinitis simul existentibus; & hujusmodi sunt causæ per se infinitæ, quia earum infinitas ad causatum requiritur. In causis autem non simul agentibus hoc non est impossibile, secundum eos qui ponunt generationem perpetuam: hæc autem infinitas accidit causis, accidit enim patri Sortis quod

(1) *Al. distinctus.*

sit alterius filius, vel non filius; non autem accidit baculo, in quantum movet lapidem, quod sit motus à manu: movet enim in quantum est motus.

Quod autem de animabus obicitur, difficilius est; sed tamen ratio non est multum utilis, quia multa supponit. Quidam namque æternitatem mundi ponentium, posuerunt etiam humanas animas non esse post corpus. Quidam vero, quod ex animabus non manet nisi intellectus separatus, vel agens, secundum quosdam, vel etiam possibilis secundum alios. Quidam autem posuerunt circulationem in animabus, dicentes, quod eadem animæ post aliqua sæcula in corpora revertuntur. Quidam vero pro inconvenienti non habent quod sint aliqua infinita actu in his quæ ordinem non habent. Potest autem efficacius procedi ad hoc ostendendum ex fine divinæ voluntatis, ut supra cap. xxxv. tactum est. Finis enim divinæ voluntatis in rerum productione est ejus bonitas, in quantum per causata manifestatur: potissime autem manifestatur divina bonitas, & virtus per hoc quod res aliæ præter ipsum non semper fuerunt: ex hoc enim manifeste apparet quod res aliæ præter ipsum ab ipso esse habent, quia non semper fuerunt. Ostenditur etiam quod non agit per necessitatem naturæ, & quod virtus sua est infinita in agendo: hoc enim convenientissimum fuit divinæ bonitati ut rebus creatis principium durationis daret.

Ex his autem quæ prædicta sunt, vitare possumus diversos errores gentilium Philosophorum: quorum quidam posuerunt mundum æternum, quidam materiam mundi æternam, ex qua ex aliquo tempore mundus cœpit generari vel à casu, vel ab aliquo intellectu, aut etiam amore, aut lite. Ab omnibus enim his ponitur aliquid præter Deum æternum, quod fidei catholice repugnat.

CAPUT XXXIX.

Quod distinctio rerum non est à casu.

De pot. quest. 111. art. 16.

Ex peditis autem his quæ ad rerum productionem pertinent, restat prosequi ea quæ sunt consideranda in rerum distinctione: in quibus prima oportet ostendere quod rerum distinctio non est à casu.

1. Casus enim non contingit nisi in possibilibus aliter se habere: quæ enim sunt ex necessitate, & semper, non licimus esse à casu. Ostensum est autem supra cap. xxx. quasdam res creatas esse in quantum natura non est possibilitas ad non esse, sicut sunt substantiæ immateriales, & absque contrarietate. Substantiæ igitur eorum impossibile est esse à casu. Sunt autem per suam substantiam distinctæ ad invicem. Earum igitur distinctio non est à casu.

2. Amplius. Cum casus sit tantum in possibilibus aliter se habere; principium autem hujusmodi possibilitatis est materia, non autem forma, quæ magis determinat possibilitatem materiæ ad unum; ea autem quorum distinctio est à forma, non distinguuntur à casu, sed forte ea quorum distinctio est à materia; specierum autem distinctio est à forma; singularium autem ejusdem speciei à materia: distinctio igitur rerum secundum speciem non potest esse à casu; sed forte aliquorum individuorum casus potest esse (1) distinctivus.

3. Adhuc. Cum materia sit principium, & causa rerum casualium, ut ostensum est, in eorum factio-

tio-

tione potest esse casus quæ ex materia generantur. Ostensum est autem supra cap. xvi. quod prima rerum productio in esse, non est ex materia. In ea igitur casus locum habere non potest. Oportet autem quod prima rerum productio cum distinctione fuerit, cum multa inveniantur in rebus creatis quæ neque ex invicem generantur, neque ex aliquo uno communi, quia non conveniunt in materia. Non est igitur possibile quod rerum distinctio sit à casu.

4. Item. Causa per se, prior est ea quæ est per accidens. Si igitur posteriora sint à causa per se determinata, inconveniens est dicere priora esse à causa per accidens indeterminata. Distinctio autem rerum præcedit naturaliter motum, & operationes rerum: determinati enim motus, & operationes sunt rerum determinatarum, & distinctarum; motus autem, & operationes rerum sunt à causis per se, & determinatis, cum inveniantur aut semper, aut in pluribus ex suis causis eodem modo procedere. Ergo & distinctio rerum est à causa per se, & determinata, & non à casu, qui est causa per accidens indeterminata.

5. Amplius. Cujuslibet rei procedentis ab agente per intellectum, & voluntatem, forma est ab agente intenta. Ipsa autem universitas creaturarum Deum habet auctorem, qui est agens per voluntatem, & intellectum, ut ex præmissis cap. xxi. patet; nec in virtute sua defectus aliquis esse potest, ut sic deficiat à sua intentione, cum sua virtus infinita sit, ut supra Lib. I. cap. xlii. ostensum est. Oportet igitur quod forma universi sit à Deo intenta, & volita: non est igitur à casu: casu enim dicimus esse quæ præter intentionem sunt agentis. Forma autem universi consistit in distinctione, & ordine partium ejus. Non est igitur distinctio rerum à casu.

6. Adhuc. Id quod est bonum, & optimum in effectu, est finis productionis ipsius. Sed bonum, & optimum universi consistit in ordine partium ipsius ad invicem, qui sine distinctione esse non potest: per hunc enim ordinem universum in sua totalitate constituitur, quæ est optimum ipsius. Ipse igitur ordo partium universi, & distinctio earum, est finis productionis universi: non est igitur distinctio rerum à casu.

Hanc autem veritatem sacra Scriptura profitetur, ut patet Genes. I. ubi cum primo dicatur: *In principio creavit Deus cælum, & terram*: subjungit: *Divisit Deus lucem à tenebris*: & sic de aliis; ut non solum rerum creatio, sed etiam rerum distinctio à Deo esse ostendatur, non à casu, sed quasi bonum, & optimum universi, unde subditur: *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*.

Per hoc autem excluditur opinio antiquorum Naturalium, ponentium causam materialem solam & unam ex qua omnia fiebant raritate, & densitate: hos enim necesse est dicere, distinctionem rerum, quas in universo videmus, non ex alicujus ordinantis intentione provenisse, sed ex materiæ fortuito motu. Similiter etiam excluditur opinio Democriti, & Leucippi, ponentium infinita principia materialia, scilicet indivisibilia corpora ejusdem naturæ, sed differentia figuris, positione, & ordine: ex quorum concursu (quem oportebat esse fortuitum, cum causam agentem negarent) ponebant esse diversitatem in rebus, propter prædictas tres atomorum differentias, scilicet figuræ ordinis, & positionis: unde sequebatur distinctionem rerum esse fortuitam; quod ex præmissis patet esse falsum.

CAPUT XL.

Quod materia non est prima causa distinctionis rerum.

De pot. quæst. 111. art. 16.

EX hoc autem ulterius apparet quod rerum distinctio, non est propter materiæ diversitatem sicut propter primam causam.

1. Ex materia enim nihil determinatum provenire potest, nisi casualiter, eo quod materia ad multa possibilis est; ex quibus si unum tantum proveniat, hoc ut in paucioribus contingens necesse est esse. Hujusmodi autem est quod casualiter evenit, & præcipue sublata intentione agentis: ostensum est autem cap. xxxix. quod rerum distinctio non est à casu. Relinquitur igitur quod non sit propter materiæ diversitatem sicut propter primam causam.

2. Adhuc. Ea quæ sunt ex intentione agentis, non sunt propter materiam sicut propter primam causam: causa enim agens prior est in causando quam materia, quia materia non fit actu causa, nisi secundum quod est mora ab agente: unde si aliquis effectus consequitur dispositionem materiæ, & intentionem agentis, non est ex materia sicut ex prima causa: & propter hoc videmus quod ea quæ reducuntur in materiam sicut in primam causam, sunt præter intentionem agentis, sicut monstra, & alia peccata naturæ; forma autem est ex intentione agentis: quod ex hoc patet. Agens enim agit sibi simile secundum formam; & si aliquando deficiat, hoc est à casu propter materiam. Formæ igitur non sequuntur dispositionem materiæ sicut primam causam, sed magis è converso materiæ sic disponuntur, ut sint tales formæ. Distinctio autem rerum secundum speciem est per formas. Distinctio igitur rerum non est propter materiæ diversitatem sicut propter primam causam.

3. Amplius. Distinctio rerum non potest provenire ex materia nisi in illis quæ ex materia præexistente fiunt. Multa autem sunt ab invicem distincta in rebus quæ non possunt ex præexistente materia fieri, sicut patet de corporibus cælestibus, quæ non habent contrarium, ut eorum motus ostendit. Non igitur potest esse prima causa distinctionis rerum diversitas materiæ.

4. Item. Quæcumque, habentia sui esse causam, distinguuntur, habent causam suæ distinctionis: unumquodque enim secundum hoc fit ens, secundum quod fit unum in se indivisum, & ab aliis distinctum. Sed si materia sui diversitate est causa distinctionis rerum, oportet ponere materias in se esse distinctas: constat autem quod materia quælibet habet esse ab alio per hoc quod supra cap. xv. ostensum est, omne quod qualitercumque est, à Deo esse. Ergo aliud est causa distinctionis materiis: non igitur prima causa distinctionis rerum potest esse diversitas materiæ.

5. Adhuc. Cum omnis intellectus agat propter bonum, non agit melius propter vilius, sed è converso: similiter est de natura. Omnes autem res procedunt à Deo per intellectum agentem, ut ex supradictis cap. xxi. patet. Sunt igitur à Deo viliora propter meliorem, & non è converso. Forma autem nobilior est materia, cum sit perfectio, & actus ejus. Ergo non producit tales formas rerum propter tales materias, sed magis tales materias produxit, ut sint tales formæ. Non igitur distinctio specierum in rebus, quæ est secundum formam, est propter materiam, sed magis materiæ sunt creatæ diversæ, ut diversis formis conveniant.

Per

Per hoc autem excluditur opinio Anaxagoræ ponentis infinita principia materialia à principio quidem commixta in uno confuso, quæ postmodum intellectus separando constituit; & quorumcumque aliorum ponentium diversa principia materialia, ad distinctionem rerum causandam.

CAPUT XLI.

Quod distinctio rerum non est propter contrarietatem primorum agentium.

Loc. cit.

EX præmissis autem ostendi potest quod causa distinctionis rerum non est diversitas, aut contrarietas agentium.

1. Si enim diversi agentes, ex quibus procedit rerum diversitas, sunt ordinati ad invicem, oportet quod hujusmodi ordinis sit aliqua causa una: nam multa non ununtur nisi per aliquod unum; & sic illius ordinis est una causa, & una distinctio rerum. Si vero diversi agentes non sint ad invicem ordinati, concursus eorum ad diversitatem rerum producendam erit per accidens. Distinctio igitur rerum erit casualis: cujus contrarium supra cap. xxxix. est ostensum.

2. Item. A diversis causis non ordinatis non procedunt effectus ordinati, nisi forte per accidens: diversa autem in quantum hujusmodi non faciunt unum. Res autem distinctæ conveniunt habere ordinem ad invicem non casualiter, cum ut in pluribus unum ab alio moveatur. Impossibile est igitur quod distinctio rerum sic ordinarum sit propter diversitatem agentium non ordinarum.

3. Amplius. Quæcumque habent causam suæ distinctionis, non possunt esse prima causa distinctionis rerum. Sed si plura entia ex æquo accipiuntur, necesse est quod habeant causam suæ distinctionis: habent enim causam essendi, cum omnia entia sint ab uno primo ente, ut supra cap. xv. ostensum est. Idem autem est causa essendi alicui, & distinctionis ejus ab aliis, sicut cap. xl. ostensum est. Non potest igitur esse prima causa distinctionis rerum, diversitas agentium.

4. Item. Si diversitas rerum procedat à diversitate, vel contrarietate diversorum agentium, maxime hoc videtur (quod & plures ponunt) de contrarietate boni, & mali; ita quod omnia bona procedant à bono principio, mala à malo. Bonum autem, & malum sunt in omnibus generibus: non autem potest esse unum primum principium omnium malorum: cum enim ea quæ sunt per aliud, reducuntur ad ea quæ sunt per se, oportebit principium activum malorum esse per se malum. Per se autem dicimus tale quod per essentiam suam tale est. Ejus igitur essentia erit mala. Hoc autem est impossibile: omne enim quod est, in quantum est ens, necesse est esse bonum: esse namque suum unumquodque amat, & conservari appetit: signum autem est quia contrapugnat unumquodque suæ corruptioni: bonum autem est quod omnia appetunt. Non potest igitur distinctio in rebus procedere à duobus contrariis principiis, quorum unum sit bonum, & aliud malum.

5. Adhuc. Omne agens agit in quantum est actu; in quantum vero est actu, est unumquodque perfectum; perfectum vero omne, in quantum hujusmodi, bonum dicimus. Omne igitur agens, in quantum hujusmodi, bonum est. Si quid igitur per se malum est,

non poterit esse agens; si autem est malorum primum principium, oportet esse per se malum, ut ostensum est. Impossibile est igitur distinctionem in rebus procedere à duobus principiis, bono, & malo.

6. Amplius. Si omne ens, in quantum hujusmodi, bonum est; malum igitur, in quantum est malum, est non ens. Non ens autem, in quantum hujusmodi, non est ponere causam agentem, quum omne agens agat, in quantum est ens actu: agit autem unumquodque sibi simile. Mali igitur, in quantum est hujusmodi, non est ponere causam per se agentem: non est igitur fieri reductionem malorum in unam primam causam, quæ per se sit causa omnium malorum.

7. Adhuc. Quod educitur præter intentionem agentis, non habet causam per se, sed per accidens, sicut cum quis invenit thesaurum fodiens, ad plantandum. Sed malum in effectu aliquo non potest provenire nisi præter intentionem agentis, quum omne agens aliquod bonum intendat: bonum enim est quod omnia appetunt. Malum igitur non habet causam per se, sed per accidens incidit in effectibus causarum. Non igitur est ponere unum primum principium omnium malorum.

8. Item. Contrariorum agentium sunt contrariæ actiones. Eorum igitur quæ per unam actionem producuntur, non sunt ponenda principia contraria. Bonum autem, & malum eadem actione producuntur: eadem enim actione aqua corrumpitur, & aer generatur. Non sunt igitur propter differentiam boni, & mali in rebus inventam ponenda principia contraria.

9. Amplius. Quod omnino non est, nec bonum, nec malum est; quod autem est, in quantum est, bonum est, ut ostensum est. Oportet igitur malum esse aliquid in quantum est non ens. Hoc autem est ens privatum. Malum igitur, in quantum hujusmodi, est ens privatum, & ipsum malum est ipsa privatio. Privatio autem non habet causam per se agentem, quia omne agens agit in quantum habet formam; & sic oportet per se effectum agentis esse habens formam, quum agens agat sibi simile, nisi per accidens impediatur. Relinquitur igitur quod malum non habet causam per se agentem, sed incidit per accidens in effectibus causarum per se agentium. Non est igitur unum primum, & per se malorum principium; sed primum omnium principium est unum primum bonum, in cujus effectibus consequitur malum per accidens.

Hinc est quod Isai. xlv. 6. dicitur: *Ego Dominus, & non est alter Deus; formans lucem, & creans tenebras; faciens pacem, & creans malum: ego Dominus faciens omnia hæc*: & Eccli. xi. 14. *Bona, & mala, vita, & mors, paupertas, & honestas à Deo sunt*: & ibidem xxxiii. 15. *Contra malum bonum est, & contra vitam mors; sic & contra virum justum est peccator: & sic intueri in omnia opera Altissimi, duo contra duo, & unum contra unum*.

Dicitur autem Deus facere mala, vel creare, in quantum creat ea quæ secundum se bona sunt, & tamen aliis sunt nociva; sicut lupus quamvis in sua specie quoddam bonum naturæ sit, tamen ovi est malus; & similiter ignis aquæ, in quantum est hujusmodi corruptivus: & per similem modum est causa malorum in omnibus, quæ pœnæ dicuntur: unde dicitur Amos iii. 6. *Si erit malum in civitate quod Dominus non fecerit? Et hoc est quod Gregorius dicit: *Etiam mala, quæ nulla sua natura subsistunt, creantur à Domino. Sed creare mala dicitur, cum res in se bonas creatas, nobis male agentibus in flagellum format.**

Per

Per hoc autem excluditur error ponentium prima principia contraria: qui error primo incepit ab Empedocle: posuit enim duo prima principia agentia, amicitiam, & litem: quorum amicitiam dixit esse causam generationis, litem vero corruptionis: ex quo videtur, ut Aristoteles dicit in I. Metaph. cap. iv. hæc duo, bonum, & malum, prima principia contraria posuisse. Posuit autem & Pythagoras duo prima, bonum, & malum; sed non per modum principiorum agentium, sed per modum formalium principiorum: ponebant enim hæc duo esse genera, sub quibus omnia alia comprehenderentur, ut patet per Philosophum in I. Metaph. cap. v. Hos autem antiquissimorum Philosophorum errores, qui etiam sunt per posteriores Philosophos sufficienter exclusi, quidam perversi sensus homines, doctrinæ christianæ adjungere præsumperunt: quorum primus fuit Marcion, à quo Marcionitæ sunt dicti, qui sub nomine christiano hæresim condidit, opinatus duo sibi diversa principia; quem secuti sunt Cerdoniani, & postmodum Manichæi, qui hunc errorem maxime diffuderunt.

CAPUT XLII.

Quod causa distinctionis rerum non est secundorum agentium ordo.

EX eisdem etiam ostendi potest quod rerum distinctio non causatur ex ordine secundorum agentium, sicut quidam dicere voluerunt, quod Deus, cum sit unus, & simplex, facit tantum unum effectum, qui est substantia primo creata: quæ quia simplicitati propriæ causæ adæquari non potest, quum non sit actus purus, sed habeat aliquid de potentia admixtum, habet aliquam multiplicatam, ut ex ea ideo pluralitas aliqua possit prodire; & sic semper effectibus à simplicitate causarum deficientibus, dum multiplicatur effectus, diversitas causarum constituitur, ex quibus universum consistit.

1. Hæc igitur positio toti rerum diversitati non unam causam assignat, sed singulas causas determinatas effectibus; totam autem diversitatem rerum ex concursu omnium causarum procedere ponit. Ea autem à casu esse dicimus quæ ex concursu diversarum causarum proveniunt, & non ex aliqua una causa determinata. Distinctio igitur rerum, & ordo universi erit à casu.

2. Amplius. Id quod est optimum in rebus creatis, reducitur ut in primam causam in id quod est optimum in causis. Oportet igitur effectus proportionales esse causis. Optimum autem in omnibus entibus creatis est ordo universi, in quo bonum universi consistit, sicut & in rebus humanis bonum gentis est divinius quam bonum unius. Oportet igitur ordinem universi sicut in propria causam reducere in Deum, quem supra cap. xli. Lib. I. ostendimus esse summum bonum. Non igitur rerum distinctio, in quo ordo consistit universi, causatur ex causis secundis, sed magis ex intentione primæ causæ.

3. Adhuc. Absurdum videtur id quod est optimum in rebus, reducere sicut in causam in rerum defectum. Optimum autem in rebus creatis est distinctio, & ordo ipsarum, ut cap. xxiii. ostensum est. Inconveniens igitur est dicere, quod talis distinctio ex hoc causeur quod secundæ causæ deficiunt à simplicitate causæ primæ.

4. Item. In omnibus causis agentibus ordinatis, ubi agitur propter finem, oportet quod fines causarum secundarum sint propter finem causæ primæ, si-

cut finis militaris, & equestris, & frænificatiæ est propter finem civilis. Processus autem entium à primo ente est per actionem ordinatam ad finem, quum sit per intellectum, ut cap. xxiii. ostensum est. Intellectus autem hominis propter finem agit. Si igitur in productione rerum sunt aliquæ causæ secundæ, oportet quod fines earum, & actiones sint propter finem causæ primæ, qui est ultimus finis in rebus causatis. Hic autem est ordo partium universi, & distinctio, qui est quasi ultima forma. Non est igitur distinctio in rebus, & ordo propter actiones secundarum causarum, sed magis actiones secundarum causarum sunt propter ordinem, & distinctionem in rebus constituendam.

5. Adhuc. Si distinctio partium universi, & ordo earum est proprius effectus causæ primæ, quasi ultima forma, & optimum in universo; oportet rerum distinctionem, & ordinem esse in intellectu causæ primæ: in rebus enim quæ per intellectum aguntur, forma quæ in rebus factis producit, provenit à forma simili, quæ est in intellectu, sicut domus quæ est in materia, à domo quæ est in intellectu. Forma autem distinctionis, & ordinis non potest esse in intellectu agente, nisi sint ibi formæ distinctorum, & ordinatorum. Sunt igitur in intellectu divino formæ distinctarum rerum diversarum, & ordinarum. Nec hoc simplicitati ejus repugnat, ut supra Lib. I. cap. xi. & seq. ostensum est. Si igitur ex formis quæ sunt in intellectu, proveniant res extra animam in his quæ per intellectum aguntur, poterunt à prima causa immediate causari plura, & diversa, non obstante divina simplicitate, propter quam quidam in prædictam positionem inciderunt.

6. Item. Actio agentis per intellectum, terminatur ad formam quam intelligit, non ad aliam, nisi per accidens, & à casu. Deus autem agens est per intellectum, ut ostensum est cap. xxiii. Non potest igitur ejus actio esse casualis, cum non possit in sua actione deficere. Oportet igitur quod producat effectum suum, ex hoc quod ipsum effectum intelligit, & intendit. Sed per quam rationem intelligit unum effectum, potest & multos effectus alios à se intelligere. Potest igitur multa causare statim absque medio.

7. Amplius. Sicut supra cap. xxiii. ostensum est, virtus divina non limitatur ad unum effectum; & hoc ex ejus simplicitate provenit: quia quanto aliqua virtus est magis unita, tanto est magis infinita, & ad plura se potest extendere. Quod autem ex uno non fiat nisi unum, non oportet nisi quando agens ad unum effectum determinatur. Non oportet igitur dicere, quod quia Deus est unus, & omnino simplex, ex ipso multitudine provenire non possit, nisi mediatis aliquibus ab ejus simplicitate deficientibus.

8. Præterea. Ostensum est supra cap. xxi. quod solus Deus potest creare. Multa autem sunt rerum, quæ non possunt procedere in esse nisi per creationem, sicut omnia quæ non sunt composita ex materia, & forma contrarietati subjecta: hujusmodi enim ingenerabilia oportet esse, quum omnis generatio sit ex contrario, & ex materia. Talia autem sunt omnes intellectuales substantiæ, & omnia corpora cælestia, & etiam ipsa materia prima. Oportet igitur ponere omnia hujusmodi immediate à Deo sumpsisse sui esse principium.

Hinc est quod dicitur Gen. i. *In principio creavit Deus cælum, & terram:* & Job xxxvii. 18. *Tu forsitan cum eo fabricatus es cælos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt?*

Excluditur autem ex prædictis opinio Avicennæ, qui

qui dicit, quod Deus intelligens se, produxit unam intelligentiam primam, in qua jam est potentia, & actus, quæ in quantum intelligit Deum, producit intelligentiam secundam; in quantum vero intelligit se secundum quod est in actu, producit animam orbis; in quantum vero intelligit se secundum quod est in potentia, producit substantiam orbis primi: & inde procedens, diversitatem rerum instituit per causas secundas.

Excluditur etiam opinio quorundam antiquorum hæreticorum, qui dicebant, Deum non creasse mundum, sed Angelos: cujus erroris dicitur primo fuisse Simon Magus inventor.

CAPUT XLIII.

Quod distinctio rerum non est per Angelum inducentem in materiam diversas formas.

Sunt autem quidam moderni hæretici qui dicunt, Deum omnium visibilium creasse materiam, sed per aliquem Angelum per diversas formas fuisse distinctam: cujus opinionis falsitas manifeste apparet.

1. Non enim cælestia corpora, in quibus nulla contrarietas invenitur, ex aliqua materia possunt esse formata: omne enim quod fit ex materia præexistente, oportet ex contrario fieri. Impossibile est igitur quod ex aliqua materia prius à Deo creata Angelus aliqua cælestia corpora formaverit.

2. Amplius. Cælestia corpora aut in nulla materia conveniunt cum corporibus inferioribus, aut non conveniunt in aliqua materia nisi in prima: non enim cælum est ex elementis compositum, nec naturæ elementaris; quod ejus motus ostendit à motibus omnium elementorum diversus. Materia autem prima non potest præfuisse per se ipsam ante omnia corpora formata, cum non sit nisi potentia tantum: omne enim esse in actu, est ab aliqua forma. Impossibile est igitur quod ex materia prius creata à Deo aliquis Angelus omnia visibilia corpora formaverit.

3. Adhuc. Omne quod fit, ad hoc fit ut sit: est enim fieri via in esse. Sic igitur unicuique creato convenit fieri sicut sibi convenit esse. Esse autem non convenit formæ tantum, nec materiæ tantum, sed composito: materia enim non est nisi in potentia; forma vero est quæ aliquid est, est enim actus: unde restat quod compositum proprie fit. Ejus igitur solius est proprie fieri, non materiæ præter formam: non est igitur aliud agens creans materiam solam, & aliud inducens formam.

4. Item. Prima inductio formarum in materia non potest esse ab aliquo agente per motum tantum: omnis enim motus ad formam, est ex forma determinata ad formam determinatam; & sic quia materia non potest esse absque omni forma, præsupponitur aliqua forma in materia. Sed omne agens ad formam solam materialem, oportet quod sit agens per motum: cum enim formæ materiales non sint per se subsistentes, sed earum esse sit in esse materiæ, non possunt produci in esse nisi vel per creationem totius compositi, vel per transmutationem materiæ ad talem vel talem formam. Impossibile est igitur quod prima inductio formarum in materia sit ab aliquo createante formam tantum; sed ab eo qui est creator totius compositi.

5. Adhuc. Motus ad formam est posterior naturaliter motu secundum locum; cum sit actus magis imperfecti, ut probat Philosophus VIII. Physic.

(1) Vulgata: *In cælis, & in terra, visibilia, & invisibilia.*

text. comm. LVII. Posteriora autem in entibus, naturali ordine causantur à prioribus. Motus igitur ad formam causatur à motu secundum locum. Primus autem motus secundum locum, est motus cælestis. Motus igitur omnis ad formam fit mediante motu cælesti: ea igitur quæ non possunt fieri mediante motu cælesti, non possunt fieri ab aliquo agente, qui non potest agere nisi per motum, qualem oportet esse agentem qui non potest nisi inducere formam in materia, ut ostensum est cap. xx. & xxi. Per motum autem cælestem non possunt produci multe formæ sensibiles nisi medianibus determinatis principiis suppositis, sicut animalia quædam non fiunt nisi ex semine. Prima igitur institutio harum formarum, ad quarum productionem non sufficit motus cælestis sine præexistentia similium formarum in specie, oportet quod sit à solo createante.

6. Item. Sicut dicitur in III. Physic. text. com. XLVII. idem est motus localis partis, & totius terræ, & unius glebæ; ita mutatio generationis est eadem totius, & partis. Partes autem horum generabilium, & corruptibilium generantur, acquirentes formas in actu à formis quæ sunt in materia; non autem à formis extra materiam existentibus; cum oportet generans esse simile generato, ut probat Philosophus in V. Metaphysic. text. com. xxi. ad xxviii. Neque igitur totalis acquisitio formarum in materia potest fieri per motum ab aliqua substantiâ separata, cujusmodi est Angelus; sed oportet quod hoc fiat vel mediante agente corporeo, vel createante, qui agit sine motu.

7. Adhuc. Sicut esse est primum in effectibus, ita responderi primæ causæ ut proprius effectus. Esse autem est per formam, & non per materiam. Prima igitur causalitas formarum maxime est primæ causæ attribuenta.

8. Amplius. Quum omne agens agat sibi simile, ab illo acquirit effectus formam, cui per formam acquisitam similatur; sicut domus in materia, ab arte quæ est species domus in anima. Sed omnia simulantur Deo, qui est actus purus, in quantum habet formas per quas fiunt in actu; & in quantum formas appetunt, divinam similitudinem appetere dicuntur. Absurdum igitur est dicere, quod rerum formatio ad alium pertineat quam ad creatorem omnium Deum.

Et inde est quod ad excludendam istum errorem Genes. i. Moyses postquam dixerit, Deum in principio cælum, & terram creasse, subdidit, quomodo omnia in proprias species formando distincterit; & Apostolus dicit Coloss. i. 16. *quod in ipso condita sunt universa (1) sive quæ in cælis sunt, sive quæ in terris, sive visibilia, sive invisibilia.*

CAPUT XLIV.

Quod rerum distinctio non processit ex merito, vel demerito diversitate.

Nunc superest ostendere quod rerum distinctio non processit ex diversis motibus liberi arbitrii rationalium creaturarum, ut posuit Origenes in Libro Periarthron. Volens enim resistere antiquorum hæreticorum objectionibus, & erroribus, qui ostendere nitentur, diversam naturam boni, & mali esse in rebus ex contrariis actoribus, propter multam distantiam inventam tam in rebus naturalibus, quam in rebus humanis, quam nulla merita præcessisse videtur.

M